

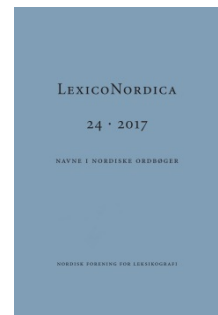
LexicoNordica

Forfatter: Bent Jørgensen

Anmeldt værk: Mats Wahlberg: *Svenskt ortnamnslexikon*. Andra upplagan. Institutet för språk och folkminnen 2016.

Kilde: LexicoNordica 24, 2017, s. 217-231

URL: <https://tidsskrift.dk/index.php/lexn/issue/archive>

© 2017 LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Svenskt ortnamnslexikon

Bent Jørgensen

Mats Wahlberg: *Svenskt ortnamnslexikon*. Andra upplagan. Institutet för språk och folkminnen 2016. 434 sider. Pris 350 SEK.

1. Indledning

I 2016 udkom 2. udgave af det svenske stednavneleksikon, *Svenskt ortnamnslexikon*, som en opfølgning på 1. udgave, som så dagens lys i 2003. Den nye udgave bringer ifølge sit eget forord ca. 60 nye artikler og har i øvrigt revideret og ajourført indholdet. Anden udgave, på svensk *upplaga* (oplag) – en lille generende svensk/dansk sprogforbistring – har derudover omplaceret de farvede illustrationer, så de sidder tæt på det relevante sted. Leksikonnet lever ved sit imødekommende format og klare skriftsnit helt op til sin egen, hurtigt indarbejdede værkforkortelse, SOL, og jeg tøver ikke med at fastslå, at af de forskellige stednavneleksika i Norden er SOL langt det mest indbydende at gå til, også selvom brugeren udsættes for forskellige småhindringer undervejs. En typisk artikel tager sig således ud:

Rebbelberga sn, Bjäre hd, Skåne. (*j*) *Reblebyærghæ* by 1430 (avser kyrkbyn). – Sockennamnet, givet efter kyrkbyn, innehåller troligen ett forndanskt ord **ripel* eller **riple* 'strimma', åsyftande byns läge på den långsträckt höjden mellan Rössjöholmsån och Rönne å.

Figur 1: Artiklen *Rebbelberga* i SOL.

SOL behandler ca. 6.300 svenske stednavne, hvor *svenske* skal forstås nationalt, idet også de nordsvenske minoritetssprogs stednavne er velrepræsenteret og i SOL for adskilliges vedkommende behandlet for første gang. Til sammenligning indeholder det norske stednavneleksikon (*Norsk stadnamnleksikon*) ca. 5.400 navne og det danske (*Danske stednavne*) ca. 6.000, hvilket umiddelbart signalerer, at SOL forholdsmæssigt behandler færre navne end den danske modsvarighed men flere end den norske. Når dertil kommer, at *Danske stednavne* både har mindre format og færre sider, giver det sig selv, at SOL kan være betydeligt mere udfoldende og beskrivende i sine enkelte artikler.

Det er svært at måle, om de ca. 6.300 stednavne i SOL er udvalgt på en fornuftig måde. Udgiverne varedeklarer selv udvalget i indledningen, hvor de redegør for balancen mellem bebyggelsesnavne, herunder administrative navne, og naturnavne, og som i alle de nordiske navneleksika gås der systematisk uden om det urbane navnestof: ingen gader, torve eller kvarterer eller for den sags skyld værtshuse, biografier eller parker. SOL er på den måde solidt forankret i den bondekultur, hvoraf den nordiske stednavneforskning er udsprunget, og som måske på længere sigt kan true med at blive dens skæbne. Men som almindeligt Sveriges-interesseret og nysgerrig kan man ikke indvende noget mod navneudvalget. Jeg har søgt at hæve mig op i en helikopter og kan konstatere, at de navne, som er med på mit lille Sveriges-atlas i 1:3.500.000, i det store og hele behandles. Det er navne som f.eks. *Porla*, *Gusum* og *Jorm*, men man må dog savne *Vivstavarv* i Medelpad og *Vidöstern* i Småland.

2. Navneartiklernes opbygning

De enkelte navneartikler er bygget op helt traditionelt: navn, lokaliserings, dokumentation, behandling og eventuelle henvisnin-

ger. Retskrivningen følger den gældende officielle norm, alt andet ville også have været mærkeligt, men det betyder da, at man skal være opmærksom på, at en række stednavne i nyere tid (1800- og 1900-tallet) er forsynet med foranstillede adskillende tilføjelser af typen *Upplands Väsby* og *Uppsala-Näs*, og det er ikke altid, at der henvises fra det grundlæggende navn, og det er heller ikke altid, at der henvises til bunds. Fra *Nöbbelev* henvises der til *Norra N.*, *Västra N.* og *Östra N.* men ikke til sognebyen *Källs Nöbbelev*. Her kan der finjusteres, når 3. udgave en dag skal på gaden.

Efter opslagsformen følger i henhold til indledningen (s. 9) navnets lokalisering, men i virkeligheden indledes denne rubrik af en beskrivelse af lokalitetens art, og først derefter kommer lokaliseringen. Protoeksemplet (s. 9) er “**Gedsholm** gods, Ekeby sn, Luggude hd, Skåne”. Isoleret set er denne praksis logisk og i orden, men den afstedkommer ikke desto mindre værket igennem en meget omstændelig fremstillingsform, fordi langt den mest almindelige lokalitetsbestemmelse *sn* (sogn) normalt udløser en oplysning om, hvilken type lokalitet navnet var knyttet til, inden det knyttes til et sogn. Eksempelvis “**Håbol** sn (..) – Socknen har fått sitt namn från gården **Håbol**” eller “**Ullene** sn (..) Socknen har fått sitt namn från kyrkbyn” eller “**Gåxsjö** sn, by, sjö (..) Socknen har övertagit namnet från byn som i sin tur namngivits efter sitt läge vid sjön”. Brugeren kommer på denne måde på en lille tidsrejse rundt i kulturlandskabet, og det kan være pædagogisk nok, men når vi dertil også ofte skal have afviklet forholdet til en navngiven kommune eller en bymæssig bebyggelse (vi savner det svenske *tätort* på dansk), vil nogen nok finde det lovlig kringlet. Personligt finder jeg det ganske charmerende.

Som de runde parenteser ovenfor antyder, er vi hermed i virkeligheden kommet for langt frem, og jeg skal nu se nærmere på den forbigående dokumentationsdel af de enkelte artikler. Det er her, navneforskeren præsenterer sit basismateriale, og hvis ikke det er i orden, bliver den efterfølgende ordidentifikation og navnetolk-

ning det heller ikke. SOL hviler her på et solidt grundlag, beskrevet lidt nærmere i de indledende kapitler 2 (Äldre namnbelägg) og kap. 3.4 (Namntolkning). De problematiseringer, jeg i det følgende kommer til at fremhæve, er ikke nogen anfægtelse af den gennemgående tilstedeværelse af solidt filologisk-onomastisk håndværk.

3. Sprogligt materiale i kontekst

I dokumentationen indgår for det ældre navnematerials vedkommende ofte en parentes med et eller to ord af typen “(j) *Lidhult sogn* 1405”. Denne praksis er, så vidt jeg kan se, ikke beskrevet noget sted i SOL, men har basis i dele af de svenske stednavneudgivelser i den nationale serie *Sveriges ortnamn*. Der kan siges både godt og dårligt om denne inddragelse på minimalt niveau af kontekst. Det gode er naturligvis, at enhver kontekst i princippet er med til at oplyse et navn, det dårlige er, at det – i hvert fald i et bredere sigtende værk som SOL – efter min opfattelse snarere er med til at forplumre end til at oplyse. For det første er det helt tilfældigt, hvad der oplyses, og for det andet er det også helt tilfældigt, om der oplyses noget som helst. I de fleste tilfælde er den oplyste kontekst en præposition, typisk *i* (også skrevet *ii*, *ij*, *j*, *y* eller på latin *in*, *jn*, *Jn*), men også andre præpositioner forekommer, f.eks. *a* ‘på’, *pa* ‘på’, *oppa* ‘på’, *vppa* ‘på’, *ffore* ‘foran, ved’, *innan* ‘i’, *widh* ‘ved’, *wthij* ‘i’, *mæth* ‘med’, *till* og *aff* ‘fra’ med latinske modsvarigheder. Normalt optræder der kun én pr. navn af den gode grund, at der kun leveres ét, fortrinsvis det ældste, belæg. Det kan give anledning til den nærliggende slutning, at det pågældende navn så at sige konstrueres med den pågældende præposition. Men det vil være en ren fejlslutning. Alle navne kan i princippet konstrueres med alle præpositioner, selvom der nok er visse valg, der ligger på grænsen til det sprogstridige. På moderne dansk er man *på* øer, ikke *i*, men

man kan naturligvis sagtens tage *til* eller *fra* en ø, sejle *forbi* en ø eller ankre op *ved* en ø. Forholdene er ikke anderledes i ældre dansk og svensk.

Som bekendt styrede vores præpositioner i ældre tid forskellige kasus med forskellige endelser, og oplysningen om præposition kan derfor være med til at forklare, hvorfor et bestemt stednavn optræder med en bestemt endelse. Skal man have rigtig nytte heraf, skal man jo vide, hvilken kasus den enkelte præposition styrer, og for visse præpositioner skal man også have en kontekst, der viser, om der er tale om forbliven på stedet eller bevægelse mod stedet. Når det drejer sig om de latinske præpositioner, der er hyppigt forekommende, fordi en stor del af kilderne er skrevet på latin, skal man desuden vide, om den latinske kontekst udløser en latinsk eller en svensk endelse på navnet. Når f.eks. *Alvastra* oplyses som “(in) *Alvastro* 1208 (med latinsk bøjning af fsv. *Alvastrum* dativ pluralis)”, skal man vide, at den latinske bøjning forudsætter, at skriveren har analyseret den svenske dativ pluralis som latinsk neutrum singularis og derefter har sat det i ablativ singularis med endelsen -o.

Alt dette giver de præsenterede kontekster slet ikke indblik i. De mange tilfælde af manglende kontekstualisering giver også det falske indtryk, at der slet ikke er en kontekst, men det er der selvfølgelig altid. I mange tilfælde er navnet bare ikke led i en præpositionsforbindelse men umiddelbart grammatisk led i sætningen. Det burde være lige så interessant at oplyse om, men det er kun helt sjældent, det sker, og man forstår godt hvorfor. Ser man på *Tofta* i Rönnebergs hd, dokumenteres det som “*ecclesie Toftæ* 1361”. Eftergår man kildestedet, ærkedegn Jens Stigsens testamente af 15. marts 1361, fremgår det, at han giver “oram *ecclesie Toftæ*”, det vil umiddelbart sige ‘1 øre til kirken Tofta’, men det kan jo også opfattes som ‘1 øre til kirken i Tofta’ eller ‘1 øre til Tofta kirke’. Skal “*Toftæ*” opfattes som en apposition eller en lokativ eller måske en genitiv? Det sidste udelukkes dog af navnene på de mange andre

kirker, der nævnes i testamentet uden genitivsmærke. Om *Göksholm* (*Göksholm* 1307) kunne det oplyses, at der i belægget er tale om en lokativ, og om *Ljungby* i Södra Möre hd i Småland kunne det tilsvarende oplyses, at belægget *Longby* 1248 står i nominativ.

Eksempelrækken kunne fortsættes meget langt men uden megen yderligere nytte, og jeg skal blot slutte denne del af min anmeldelse med at indstille, at udgiverne dropper denne halvt gennemførte kontekstpræsentation og i stedet nøjes med at give kontekstoplysninger, når det virkelig kan belyse det citerede belæg.

4. Navnematerialets alder og udvælgelse

Fra udenværkerne til kernen, selve de citerede former. Her er princippet, at det ældst kendte belæg citeres, medmindre det ikke er velegnet, f.eks. på grund af kildens alt for sene afskriftstidspunkt eller på grund af korrumpet form. I så fald bringes a) kun årstal for den første omtale, b) et senere belæg eller c) en normaliseret gammelsproglig form. Hertil føjes den guddommelige bemærkning, at der for yngre navne kun undtagelsesvis bringes ældre belæg – men så er de måske heller ikke yngre længere? Standardpraksis er altså noget gennemhullet, men lad os se på materialet alligevel. Lad mig straks sige, at der er uhyre lidt at komme efter, når det gælder spørgsmålet om, at navnet kunne have været dokumenteret ældre, end det faktisk er. *Svaneholm* i Skåne kan faktisk belægges tre år tidligere end anført, nemlig i Mogens Jepsen Sparres jordebog og datteren fru Anne Sparres tilskiftede godspart. Begge dokumenter er publiceret i Vogt (2000: 57, 86). *Sørby*, sn i Västra Göinge hd, er rigtigt nok som angivet overleveret i formen *Sørby Sogn* i Lunds Stifts Landebog ca. 1570, men denne form overhales med knap 200 år bagom af 30/4 [1377] *Sørby*, der desværre kun kendes gennem en oversættende afskrifts afskrift fra 1500-tallet. En trist omstændighed, der i henhold til SOL's indledning burde

have udløst et årstal, se pkt. a) ovenfor. Det samme kan man sige om *Svedala*, kn, sn, tätort i Oxie hd i Skåne. Her gør der sig dog det særlige gældende, at den ældste form, dateret 11/6 1377, kun kendes i et kort indholdsreferat (en regestformet afskrift) i den såkaldte *Skånebrevsfortegnelse* fra 1693. Det fremgår her, at formen er “Sweydala litla” og med andre ord sigter til det nuværende *Lilla Svedala*. Denne bebyggelse, der nu ligger i Västra Kärstorps sogn, må med sin middelalderlige overlevering og beliggenhed have en genetisk sammenhæng med (Stora) Svedala ca. 3 km mod nordøst. Der havde været god grund til at inddrage 1377-belægget eller i det mindste årstallet, se pkt. a) ovf. *Lindberg*, et sogn i Halland, kan føres tilbage fra det angivne 1362 til Lymbyergh [1334], se mere om denne kilde nedenfor.

Der er også andre muligheder for at støde på dateringer, som kunne have været skarperere. En banal fejl, der skyldes forståelig tiltro til udgivne navne, findes under Äsphult, hvor det korrekte år for belægget Espholt Len 1498 i virkeligheden er 1489. En række sogneavne først og fremmest i Halland kan tidligst belægges i et regnskab aflagt af den pavelige afgiftsindsamler i Danmark, Norge og Sverige. Det kan ad indirekte vej dateres til [30. august 1334] (*Diplomatarium Danicum* 2. rk., bd. 11, nr. 152), og denne indsigt bør naturligvis udnyttes fremfor det mere gummiagtige “1330-talet”, som man finder under bl.a. *Ullared*, *Svartrå*, *Nösslinge* og det ovennævnte *Lindberg*. Den rigtige datering har dog fundet vej til sogneavnet *Glemminge* i Skåne. Mere upræcis og direkte fejlagtig er den datering til “ca 1300”, som man finder ved den ældste form af de fleste herredsnavne i Skånelandene, f.eks. *Torna härad*, *Rönnebergs härad*, *Färs härad*, *Höks härad*, *Viske härad* samt enkelte bebyggelsers navne som *Ronneby*, *Lösen* og (*Bräkne*)-*Hoby*. Disse samt en række her unævnte navne stammer alle fra den såkaldte hovedliste i *Kong Valdemars Jordebog*, og den daterer sig selv ganske præcist til 1231. Desværre er den ikke bevaret i original, og det er afskriftstidspunktet, som er “ca 1300”. Fejlen stammer fra flere

af de ældre regionale stednavneudgaver. Tillid er godt, kontrol er bedre, men på den anden side kan man også kontrollere sig selv ihjel, og der skal ikke lyde nogen bebrejdelse af SOL for at have stolet på sine i almindelighed lærde og nøjagtige forgængere.

5. Navnemateriale og akribi

Når dateringen og fremfindingen af det ældste materiale er på plads, gælder det naturligvis om at læse og gengive materialet korrekt. Sagt med det samme så er det uhyre få fejl, det er lykkedes mig at isolere, og også for en anmelder gælder det, at man må udvise en form for kontrollerende tillid og i praksis koncentrere sig om mistænkelige former. På den konto må *Särslöv* i Oxie hd afgive formen “(in) *Særskeff* 1330” til fordel for originalens *Særsleff*. Ikke langt derfra finder man *Västerstad* i Färs hd dokumenteret med en ældsteform, som skriveren sikkert har intenderet, men som desværre er endt som “Væstærthatha”. Her såvel som en række andre steder kunne udgiverne have god nytte af at bruge et udråbstegn i rund eller skarp parentes som tegn på usædvanlig form med signalværdien “Det er ikke en trykfejl”. Formen *Fathertsthorp*, der anføres under *Farstorp*, kunne også fortjene sådan et udråbstegn. Det er også lykkedes udgiverne af SOL at løbe sur i det vandret gennemstregede *u*, der som tegn for *y* undertiden påtræffes i ovennævnte *Kong Valdemars Jordebog*. Det fremtræder i navnebelæggene på tre forskellige måder: som gennemstreget *u* i f.eks. *Rönnebergs härad*, som *y* i *Ronneby* og som et spejlvendt *h* (et græsk *my*) i *Södra Åsbo härad*. Man kan uden større vold på nøjagtigheden erstatte det gennemstregede *u* med et *y*, men det bør da være konsekvent.

Som nævnt ovenfor er den ældste form af navnet *Äsphult* dateret forkert. Den er i tilgift også gengivet forkert, nemlig som *Espholt Len*, en form der er taget direkte fra det syv ord lange indholdsreferat i moderne dansk sprogform i *Repertorium* (Rep. 2. rk.,

nr. 6619). Men denne tekst er blot en forenkling af hele referatet på i alt 17 ord, som man finder i *Lunds ärkestifts urkundsbok* (Weibull 1921:112), hvor der læses “. dombkyrckians lään, liggjandes i Giers häradt, Espholt benämbt”. Med Weibulls tekst i hånden kan ledet “Len” uden videre stryges som del af navnedokumentationen. Der er naturligvis stadig tale om et len, men i øvrigt ikke som den forklarende parentes skriver “ett distrikt av oviss omfattning”, for et len på den tid er ikke primært noget geografisk område men en godsmængde sammenholdt under en fælles administration, i dette tilfælde en lokaladministration under domkirken i Lund.

6. Ordidentifikation og tolkning

Det centrale i et stednavneleksikon er dog først og sidst den forklaring, som der gives af det udvalgte og præsenterede materiale. Her er man i gode og omhyggelige hænder hele vejen gennem SOL, og selvom anmelderen ikke har lige nært kendskab til hele navnestoffet, må man gang på gang nikke anerkendende til den omhu og skarpsindighed, der lægges for dagen. Som allerede nævnt er det indlysende, at SOL i stort omfang viderefører den forskning, som allerede er publiceret i de regionale serier eller i diverse monografier og artikler. Det er også derfor ofte her, man finder kimen til en præsenteret tolkning. Ideen om, at det skånske *Skabersjö* sandsynligvis indeholder “yrkesbeteckningen fda. *skapare* ‘tillskärare (av tyg)’” er hentet direkte ud af *Skånes ortnamn, Bara härad* (s. 258), der igen beror på *Svensk uppslagsbok*, som imidlertid er langt mere forsigtig end *Skånes ortnamn* og SOL. Det påståede substantiv er imidlertid ikke overleveret i gammeldansk. Det til grund liggende verbum, gl. *skape* ‘skabe, tilskære klæde’, er derimod ganske rigtigt dokumenteret i bl.a. *Skånske Lov* og dermed umiddelbar basis for et letforståeligt nomen agentis. Man skylder desuden sine læsere en alvorlig overvejelse over, hvad håndværkere med et så-

dant købstadserhverv som tilskæring af klæde lige laver midt ude på landet.

En nærmere overvejelse burde også blive det skånske *Teckomatorp* i Onsjö hd til del. Siden A. Falkman i 1877 forbandt forleddet med det runesvenske mandsnavn *Tidhkomi*, har denne tolkning med varierende modifikationer vundet hævd. Flest reservationer finder man i *Skånes ortnamn*, mens SOL – ganske vist med modifikationen “oklar” – søger hen mod den indarbejdede tolkning, ved at navnet omtales som “detta gamla bynamn”. Men hvem siger, det er gammelt? Det er første gang dokumenteret 1574, og bebyggelsen er kun på to tiendeydere. Den generelle kildedækning af Onsjö hd og i særdeleshed det aktuelle sogn (Norra Skrävlinge) gør det vanskeligt at forestille sig, at et gammelt bynavn skulle undgå overlevering helt frem til 1574. Jeg ville overveje, om navnet overhovedet er ældre end 1500-tallet, men jeg må indrømme, at noget forledsforslag kan jeg ikke præstere.

På svensk område er Skåne, som det kan fornemmes, det nærmeste, man kommer min hjemmebane, og det er da også herfra, jeg er i stand til at komme med det eneste fuldgyltige eksempel på en tolkningsmæssig helkikser. Under *Hannas* sn, Ingelstads hd kan man læse, at de “äldsta skrivformerna, genomgående på *-nes*, kan förklaras som en kanslidansk skrifttradition, där namnet uppfattats som genitiv av kvinnonamnet *Hanna* (danskt *Hanne*)”. Denne antagelse rammer stednavnetypologisk og personnavnekronologisk helt ved siden af. Lösrevne personnavneformer i genitiv indgår ikke i det danske stednavneforråd, hvor kvindenavne desuden er uhyre sjældne. Personnavneformerne *Hanna* og *Hanne* af *Johanne* er ikke dokumenteret i 1400-tallet og ej heller i 1500-tallet. *Hanna(h)* som hebraisk navn kan findes fra 1600-tallet, mens *Hanne* som kortform af *Johanne* hører til fra 1800-tallet og frem.

Efterleddet i navnet på Sveriges sydligste punkt, *Smygehuk*, belagt første gang så sent som 1864, bestemmes på den underlige måde, at det enten er et lån fra hollandsk *hoek* ‘odde’ eller er givet

af hollandske sømænd. Ordet *huk* har tilsyneladende nogenlunde samme historie i svensk og dansk: tidligst belagt sidst i 1600-tallet, overvejende knyttet til topografiske forhold med særlig vægt på det maritime miljø. Der kan ikke være megen tvivl om, at ordet stammer fra hollandsk eller nedertysk. Da *Smyge*, som man kan se i SOL, er et ældre lokalt navn, må også navnedannelsen *Smygehuk* være dannet lokalt med det indlånte ord *huk*. Ellers skylder SOL os i al fald en forklaring af, hvordan *Smyge* er kommet i hænderne på forbipasserende hollændere, og navnet derpå sammen med *huk* er gået i land. Og mens vi er ved havet, må jeg også på Saxos vegne under navnet *Västergarn* på Gotland protestere over den forkerte ablativform på det latinske ord for 'havn', det hedder "in portu, cui Garnum nomen".

7. Artsled og udenværker

De hyppigere forekommende artsled (efterled) er behandlet i samlede artikler på alfabetisk plads. Det er en fornuftig måde at undgå for mange gentagelser på. Artiklerne er tilpas grundige og forsynede med litteraturhenvisninger, og en del af dem ledsages tillige af et udbredelseskort. Det gælder således efterleddet *löv* (på dansk: *lev*), hvor man ud over en række grønne cirkler i Sverige, Danmark og Sydslesvig præsenteres for en meget stor grøn aftegning kaldet Thüringen. Den er helt uoplyst, og man bliver desværre heller ikke klogere af selve efterledsartiklen, for her er den eneste omtale af noget syd for den danske grænse de omtalte navne i landskabet Slesvig. Hvad der sigtes til, er imidlertid de mange thüringske stednavne, der ender på *-leben*, og hvis forhold til de nordiske landes *lev/löv*-navne har været diskuteret i adskillige omgange. Man kunne naturligvis ignorere denne diskussion, men når man afsætter området på kortet, skylder man også sine læsere en forklaring. SOL skylder i *löv*-artiklen også sine læsere

en klarere stillingtagen til, om de personer, hvis navne eller betegnelser optræder som forled, er modtagere eller afgivere af det efterladte gods, efterleddet hentyder til. Første afsnits afsluttende sætning “Även en passiv betydelse, där förleden innehåller namnet på mottagaren av egendomen förekommer” er tilkommet siden 1. udgave og efterlader et noget påklistret indtryk, al den stund der faktisk ikke har været hævdet noget som helst om agens eller patiens for de forekommende personer eller personbetegnelser. Hvad der specielt kvalificerer det norske navn *Jale* til at vedrøre en modtager (i dette tilfælde en jarl) af en overladt jordejendom, blæser i vinden. Vil man mene noget om personkredsen i de danske og svenske *lev/løv*-navne, kommer man ikke uden om Lena Petersons iagttagelser vedrørende personnavne over for personbetegnelser (se Peterson 2010).

Det er naturligvis de enkelte navneartikler og efterledsartiklerne, der er de egentlige bærere af SOL. Det er deres faglige kvalitet, som værket står og falder med, og det kan utvetydigt fastslås, at SOL står solidt. Der er skabt et opslagsværk, som enhver med interesse for svenske stednavne ikke kan komme udenom. Det er tilmed lykkedes udgiverne at presse den knappe fremstillingsform sammen på en sådan måde, at hver enkelt artikel alligevel fremtræder som sit eget lille prosaprodukt. Forholdet mellem navn og oprindelig navnebærer, mellem sø og by og jernbanestation og tätort og kommune varieres sprogligt på ny og på ny, hvor man for så vidt lige så godt kunne have kørt det hele af efter en fælles skabelon. SOL stråler af glæde ved og kærlighed til sproget, navnene og kulturlandskabet.

Navnlige dette sidste forkæles gennemgående ved de mange velvalgte illustrationer. Redaktionens egne optagelser er perfekte, og det samme gælder de udvalgte ældre billeder, fotos såvel som tegninger eller malerier. Altid ledsaget af en tekst, der bidrager til forståelsen af et eller andet navns sproglige tolkning. De fleste illustrationer er som anført videreført fra 1. udgave, men er nu langt

bedre anbragt. Der bør være plads til endnu et læs relevante illustrationer i 3. udgave, og ved samme lejlighed burde udgiverne lige overveje omslagsbilledet, der i øvrigt ikke er det samme som i 1. udgave. Det nu valgte (et udsnit?) bidrager ikke til nogen navneforståelse, tværtimod indeholder omtalen på side 4 hele tre navne (*Högelund, Djup* og *Sörknatten*), som man ikke kan slå op i selve værket. Nogle af kortene over herredsinddelingen er desværre i hvert fald i mit eksemplar skredet i typografien, se Skåne s. 290 og Öster Götland s. 399.

Efter selve artikeldelen (s. 17-404) bringer SOL en 22 sider lang litteraturoversigt, der er tematiseret i en generel del og to dele, der er geografisk afgrænset. Oversigten bærer præg af redaktionens overblik også ud over den svenske rigsgrense. Jeg har svært ved at se, at der skulle mangle noget væsentligt.

Efter litteraturlisten bringer SOL syv sider med register over navne, som nævnes i navneartiklerne. Det er ærlig talt en underlig samling. I den store alfabetiske del af SOL er der ganske mange opslagsformede henvisninger, og jeg kan ikke se nogen ide i at parkere en tilsvarende del i en særlig liste, hvor kun de meget ihærdige vil søge. I næste udgave bør udgiverne indlemme disse henvisningsnavne på alfabetisk plads i hoveddelen. Det vil fylde meget lidt mere end nu, og der er masser af plads. Hele seks sider efter navneregistret er afsat til såkaldte "Anteckningar", på dansk ville der stå "Til notater", men uanset hvad er der altid tale om sider, der er blevet til overs, og som udgiveren prøver på at give indtryk af er afsat som en særlig service til brugeren. Den hopper vi ikke på. Find om ikke andet nogle flere relevante illustrationer.

Forkortelseslisten, der både står på side 16 og på indersiden af bagpermen, er underligt mangelfuld. Her finder man mine yndlingsaversioner *gd*, *hd*, *hgd*, *kn*, *skg* og *sn*, men ikke den hyppigt forekommende *snr*. Jeg har omhyggeligt anvendt dem ovenfor for at give læseren et førstehåndsindtryk af, hvor irriterende de er. Uden forkortelsestegn. Jeg ved godt, at svensk ikke kan lide punk-

tum, hvis forkortelsen ender med ordets sidste bogstav, men så anvend dog suspensionskolon (*k:a = kyrka*), der faktisk er en svensk mulighed, vi andre burde tage til os. Forkortelseslisten mangler også flere af de faktisk forekommende latinske former, bl.a. *ecclesie*, *ville* og *prouinciis* og som nævnt ovenfor flere ortografiske varianter af præpositionen *i*.

At færdes på langs og tværs gennem *Svenskt ortnamnslexikon* er som én stor lystrejse med masser af indlagte overraskelser undervejs. Man lærer Sverige at kende på en ny måde, og f.eks. går det op for en, i hvor høj grad søer og åer har præget bygderne og det begyndende kulturlandskab, og i hvor høj grad det nuværende kulturlandskab er formet af udviklingen af post- og jernbanelæsesnet. Der er øjenåbnere på hver eneste af leksikonnets sider.

Litteratur

- Danske stednavne* (2008) af Bent Jørgensen, 3. udg. København.
- Diplomatarium Danicum* (1938-), udg. af Franz Blatt m.fl. København.
- Norsk stadnamnleksikon* (1997), red. af Jørn Sandnes & Ola Stemshaug, 4. udg. Oslo.
- Peterson, Lena (2010): Reconstructing lost words from old personal names – and the meaning of the place-name element *-lev*. I: Lennart Elmevik & Svante Strandberg (red.): *Probleme der Rekonstruktion untergegangener Wörter aus alten Eigennamen. Akten eines internationalen Symposiums in Uppsala 7.-9. April 2010*, 185-193.
- Repertorium = Repertorium diplomaticum regni Danici mediævalis* (1928-39), udg. af William Christensen, 2. rk. 1451-1513. Kbh.
- Skånes ortnamn* (1958-), Lund.
- Skånes ortnamn, Bara härad* (1991) av Göran Hallberg. Lund.
- Svensk uppslagsbok* (1947-55), 1-32. Malmö.

Sveriges ortnamn (1906-). [...] På offentligt uppdrag utg. av Kungl. Ortnamnskommissionen. Stockholm/Uppsala.

Vogt, Susanne (2000): Mourids Jepsen Sparre til Svaneholms jordebog. I: *Sydsvenska ortnamnssällskapets årsskrift 1999*, 55-94.

Weibull, Lauritz (1921): *Lunds ärkestifts urkundsbok*, bd. 5. Lund.

Bent Jørgensen
professor emeritus, dr.phil.
Nordisk Forskningsinstitut
Njalsgade 136
DK-2300 København S
berge@hum.ku.dk